

GUTENBERG

Finska Typografförbundets organ

N:o 45 (9)

Suomen Kirjaltajaliiton äänenkannattaja

Maj I Toukokuu	Prenumerationspris — Tilaushinta Helt år — Koko vuosikerta 5 m. Half år — Puoli vuosi 3 ” Postportot inber. — Postmaksu siihen luettuna. Lösnummer — Irtonaisnumero à 30 p.	Ansvarig redaktör: Vastaava toimittaja: O. A. Nyman Adr.: Gräsviksg. 10. Osote: Ruoholahdenk. 10.	Annonspris — Ilmoitushinta Per petitråd } 25 P. Petiiti-riviltä }	8:de årgången 1900 8:s vuosikerta
----------------------	---	--	---	---

Finska Typografförbundet. Suomen Kirjaltajaliitto.

Förbundsstyrelsens meddelanden.

Med anledning af att vid omröstningen inom afdelningarna ej gafs tillräckligt antal röster för fortsatt extra uttaxering till förmån för Reservfonden, får förbundsstyrelsen härmed meddela att extra taxeringen af 1 m. i månaden upphör från och med Maj månad, dock böra de medlemmar hvilka restera, erlägga ifrågavarande extra afgift till och med April månad.

Willmanstrands Typografförening är godkänd till afdelning i Förbundet.

De afdelningar hvilka ej insändt berättelse öfver verksamheten under år 1899, uppmanas att insända berättelsen senast den 10 dennes.

De afdelningar hvilka ej erhållit tillräckligt antal exemplar af tariffen kunna erhålla sådana om rekvisition insändes till förbundsstyrelsen.

Till medlem i Kontrollnämnden har Tammerfors afdelning utsett hr *Edv. Renfors*, adr.: Tampereen Sanomas tryckeri.

Förbundsstyrelsen.

Tiedonantoja Liittohallitukselta.

Koska osastoissa toimitetussa äänestyksessä ei annettu riittävää äänimäärää että ylimääräinen taksoitus Vararahaston hyväksi pysytettäisiin, saa liittohallitus ilmoittaa, että 1 markan ylim. taksoitus lakkautetaan Toukokuun 1 p:stä lukien, kuitenkin ovat kaikki Toukokuuhun saakka rästissä olevat maksut suoritettavat.

Lappeenrannan Kirjaltajayhdistys on hyväksytty osastoksi Liittoon.

Ne osastot jotka eiväts vielä ole lähettäneet kertomuksen toiminnastaan v. 1899 kehoitetaan lähettämään vuosikertomuksensa viimeistään t. k. 10 p:nä.

Ne osastot jotka eiväts ole saaneet tarpeellisen määrän painettuja kappaleita tariffista, voivat saada sellaisia jos ilmoitus tehdään liittohallitukselle.

Tarkastusvaliokunnan jäseneksi on Tampereen osastossa valittu hr *Edv. Renfors*, osote: Tampereen Sanomain kirjapaino.

Liittohallitus.

Anmälda medlemmar. Ilmoitettuja jäseniä.

Från Helsingfors afdelning: — *Helsingin osastosta:* Ekholm, Karl Arthur, s.-elev, l.-opp., ²⁶/₂ 78. — Johansson, Albert Ferdinand, s., l., ¹⁶/₄ 77. — Barkholm, Vilhelm Alexander, s., l., ⁷/₄ 64. — Helin, Gustaf, s.-elev, l.-opp., ²¹/₃ 82. — Sjöroos, Aksel Ferdinand, t.-elev, p.-opp., ⁹/₁₁ 81.

Från Willmanstrands afdelning: — *Lappeenrannan osastosta:* Nieminen, Antti, s., l., ⁵/₇ 78. — Lyytikäinen, Alfred, s., l., ⁹/₂ 76. — Ropponen, Jalmari, s.-elev, l.-opp., ²⁴/₁ 82.

Från Fredrikshamn's afdelning: — *Haminan osastosta:* Jakovleff, Nikolai, hj.-arb., apul. ²⁴/₁₁ 78.

Från Tammerfors afdelning: — *Tampereen osastosta:* Lindholm, Felix, t.-elev, p.-opp., ¹⁴/₁ 81. — Dahlström, Emmi, s.-elev, l.-opp., ¹/₂ 82. — Sjöblom, Hilja, s.-elev, l.-opp., ¹⁸/₆ 72.

Inträdande medlemmar. Yhtyneitä jäseniä.

Från Åbo afdelning: — *Turun osastosta:* 1276. Flisberg, Ellen Mathilda. — 1277. Henriksson, Agnes Ellida. — 1278. Franck, Julia Alina. — 1279. Ärlig, Johan Oskar.

Aflyttade medlemmar. Muuttaneita jäseniä.

15. Lindgren, E., från Helsingfors till Kotka, Helsingistä Kotkaan. — 1126. Schultz, Y. T., från Jyväskylä till Helsingfors, Jyväskylästä Helsinkiin — 546. Renlund, W., från Vasa till Helsingfors, Vaasasta Helsinkiin. — 606. Henriksson, K. A., från Vasa till Åbo, Vaasasta Turkuun. — 609. Huima, H. E., från Vasa till Jakobstad, Vaasasta Pietarsaaren. — 714. Jansson, O., från Vasa till Åbo, Vaasasta Turkuun. — 1256. Viderberg, O. R., från Vasa till Jakobstad, Vaasasta Pietarsaaren. — 1070. Sundström, J. från Vasa till Helsingfors, Vaasasta Helsinkiin. — 1008. Nordgren, A. F., 1046. Nuutinen, J. V. 1191. Nyman, A. W., från Vasa, vistelsen obekant, Vaasasta, ei tiedetä minne. — 840. Renström, J. E., från Raumo till Tammerfors, Raumalta Tampereelle. — 875. Enqvist, G. A., från Tammerfors till Helsingfors, Tampereelta Helsinkiin. — 447. Mäkelä, K., från Tammerfors till Helsingfors, Tampereelta Helsinkiin. — 867. Itkonen, P., från Tammerfors till Helsingfors, Tampereelta Helsinkiin. — 461. Lindgrén, Fanny, från Tammerfors till Kuopio, Tampereelta Kuopioon. — 503. Widerholm, Walter, från Tammerfors till Uleåborg, Tampereelta Ouluun. — 989. Borisoff, P., från Tammerfors, vistelsen obekant, Tampereelta, ei tiedetä minne.

Utgående medlemmar. Eronneita jäseniä.

882. Ekqvist, I. A., på egen begäran, omasta pyynnöstä. — 23. Huttunen, V. W., — 662. Mantere, Hj., — 667. Hirvonen, O. F., — 1084. Stenroos, O. H., — 1085. Lindblad, V., — 1144. Björkman, G. Hj., — 1145. Kaipio, H., — 1146. Lehtinen, K. A., — 1148. Hyvönen, E., — 1149. Ristonen, K. J., — 1222. Vepsäläinen, A., — 1223. Rutanen, Fr., — 1232. Hagfors, A., — 1262. Auvinen, K., för bristande medlemsavgifter, eiväts ole surittaneet jäsenmaksuja.

Namnförändring. — Nimen muutos.

1172. Warell till Warelius. — 1172. Warell on tästälähin Warelius.

Adresser.

Förbundsstyrelsen.

Ordförandens, hr *J. A. Kosk*, Helsingfors Centraltryckeri.

Kassaförvaltarens, hr *Fr. Saastamoinen*, Simelii tryckeri.

Alla bref adresseras till ordföranden och pänningeförsändelser till kassaförvaltaren.

Berliner-bref.

Korrespondens till Gutenberg.

III.

Paris, i april 1900.

„Ett Berlinerbrief från Paris“ torde väl mången utropa vid läsandet af ofvanstående, men saken är den, att jag helt plötsligt kom att resa till Paris och således inte hade tid att fullborda detta bref i Berlin. Förrän jag skriver om Paris, vill jag nämligen först berätta om några rätt intressanta sidor af tyska typografförhållanden, såsom af principaler och arbetare sammansatta tariffutskott, fackskolor o. s. v.

För att först tala om „Geschäftsgang“ så har det sedan hösten varit ovanligt godt om arbete i Berlin. De flesta tryckerierna ha varit så öfverhopade med arbete, att de ha varit tvungna att arbeta både natt och dag. I följd deraf har det ovanliga inträffat, att både förbundets och principalernas platsförmedlingsbyråer inte ha haft arbetslösa anmälda. I några större tryckerier förekommo i januari stridigheter mellan maskinmästare och principaler, i det de förstnämde protesterade mot det dagliga öfverarbetet. Genom förbundets förmedling blef maskinmästarnes antal ökad och delad i två afdelningar, hvaraf den ena arbetade om dagen, den andra om natten.

*

„*Tarifausschuss der Deutschen Buchdrucker*“ är en inrättning, som kan tjäna som exempel för hvilket land och hvilket yrke som helst. Den är sammansatt af 9 principaler och 9 arbetare (Tyskland är delad i 9 tariffkretsar, af hvilka hvar och en väljer en principal- och en arbetarerepresentant till utskottet). Underafdelningar af detta utskott äro: „*Das Tarifamt der Deutschen Buchdrucker*“, bestående af 3 principaler och 3 arbetare, samt sedan „*Schiedsgerichte*“ (skiljedomstolar), af hvilka det finnas en i hvarje större stad (de mindre ha gemensamma) med minst 2 medlemmar från hvardera parten.

Denna utskott grundades redan 1873, men har sedan dess genomgått många förändringar. Själva utskottet har att besluta om alla hithörande ärenden, såsom bestämmandet af tariffen och ändringar däri: åtgärder för tariffens genomförande o. s. v. „*Das Tarifamt*“ har att praktiskt genomföra alla tariffutskottets beslut samt att uppgöra statistik öfver alla tryckerier, som godkänt tariffen äfvensom öfver elev-, lön- och lefnadsförhållandena i de skilda tariffkretsarna. Alla förekommande tvister och meningsskiljaktigheter mellan principaler och arbetare rörande tariffen hänskjutas till skiljedomstolarnas afgörande.

Genom denna institution äro tariffangelägenheterna i Tyskland ordnade i minsta detalj och på ett sätt, som intet annat yrke har att uppvisa. På en del håll inom tyska arbetarevärlden ha typograferne blifvit häftigt angripna för att hafva sådana på fredlig väg bestämda arbetsförhållanden. Tariffen är nämligen en nästan okänd sak inom andra yrken i Tyskland; de anse för bäst att vid lägligt tillfälle göra största möjliga fordringar: Detta kan nog vara riktigt i några andra yrken, t. ex. murarnes,

men i vårt yrke är det absolut omöjligt, ty hvilka vore följderne ifall typograferna inte hade sin tariff? Jo, att vi vid sämre tider skulle få arbeta för hungerlöner! Hvad beskylningarna om fredligt samarbete med principerna angår, så ha typograferna för detta resultat att tacka uteslutande sin starka organisation. Som prof därpå må anföras följande: År 1891 var i Tyskland en allmän typografsträjk, som räckte nästan 3 månader utan att arbetarne kunde genomföra en enda af sina fordringar. Genom denna sträjk tömdes kassorna fullständigt (som understöd utbetalade förbundet öfver 2 miljoner Rmk) utan att tala om den moraliska värkan af nederlaget. Men år 1896 hade förbundets styrka redan vuxit så, att nästan samma fordringar kunde genomföras utan sträjk, och detta trots att principerna också äro starkt organiserade.

Att skiljedomstolarne döma opartiskt, därom vittna nog följande siffror: af 141 fall, som under föregående år hänskjutits till skiljedomstolarnes afgörande, blefvo 78 afgjorda till förmån för arbetarne, 10 till förmån för principerna och resten voro sådana fall i hvilka båda parterna hade orätt.

Iföljd af denna tariffinstitution har i Tyskland förekommit någonting, som man inte ofta får se, nämligen att principerna agitera för tariffens införande i alla tryckerier. De ha insett, hvilken stor nytta de själfva ha af en gemensam tariff, ty den är ju det bästa medel mot all smutskonkurrens. I både principernes och arbetarnes platsförmedlingsbyråer bli de konditionslösa först sysselsatta, hvilka kunna uppvisa att de blifvit utan arbete i följd af tariffvistigheter.

*

För fackundervisningen är det väl sörjt i Tyskland genom flere *fackskolor*. Först äro att nämna de af kommunen underhållna, hvilka hvarje boktryckerielever är förpliktad att besöka. Lärokursen omfattar tre år och undervisning meddelas i teckning och matematik, tyska, franska och engelska samt de första grunderna i latin och grekiska. Faktorerna måste tillse att hvarje elev besöker skolan.

I Berlin finnes dessutom ännu en fackskola hufvudsakligen för utlända typografer, hvilken också underhålles af staden. Den är grundad på initiativ af „Typographische Gesellschaft in Berlin“ och bildar en afdelning af „Erste Berliner Handwerkerschule“. Skolan har varit i värksamhet endast tre år, men har redan hunnit skaffa sig rykte som första typografafackskolan i Tyskland, hvilket inte är att undra öfver, då den som lärare har sådana erkänt framstående fackmän, som *C. Kulbe*, faktor vid *Woelmers stilgjuteri*, *G. Jahn*, faktor vid *Gronau's stilgjuteri* och *P. Filzhut*, faktor vid *Gursch's stilgjuteri*. Undervisningen är fördelad på tre klasser, A, B och C. I den förberedande klassen A, som omfattar första halfåret, meddelas undervisning i allmän facklära, färglära och — harmoni, bokutstyrsel och stillära, hvarvid eleverna ha att teckna bokstilar, afärskort, räkningar o. s. v. samt färglägga dem. Klassen B, som förutsätta att eleven redan besökt klassen A, omfattar teckning af accidenser af alla slag och måste eleven redan kunna själf komponera och välja färgerna. Läraren håller vanligen ett litet föredrag och i anslutning därtill måste hvarje elev efter egen idé göra utkast som motsvarar föredragets innehåll. Klassen B, som är skolans hufvudklass, kan man besöka huru många år som helst, ty uppgifterna äro ständigt nya. I klassen C meddelas undervisning i maskinlära, illustrationstryck och tillrikning af klichéer, kännedom om olika papperssorter, kalkylering af trycksaker o. s. v. Gemensam för alla dessa klasser är klassen för teckning, i hvilken undervisningen handhafves af en framstående konstnär. Teckningen är afpassad efter yrkets behof: stilar, ornament, blommor, lefvande

växter o. s. v., alt i färger för att gifva eleven tillfälle att öfva sig i färgernas användande.

Skolans hufvudsakliga uppgift är att bibringa deltagarne kunskap i själfständig komponering och teckning af accidenser och har denna uppgift blifvit löst på ett tillfredsställande sätt genom ofvanstående program och lärarnes hängifvenhet och ifver för saken. Undervisningstiden är delad på söndag förm. och några kvällar i veckan fr. 7—9. — Som bevis på att skolan redan har ett stort anseende är, att den besökes af flere utlänningar samt tyskar från andra orter. I vinter voro där några norrmän, svenskar, fransmän och ungrare samt undertecknad från Finland. Jag nämner med tacksamhet att lärarne äro synnerligen förekommande mot utlänningar. När jag t. ex. var hos direktorn, herr *O. Jessen*, för att anmäla mig, slog han upp en tjock bok, i hvilken voro upptagna alla hans utländska bekantskaper. Från Finland räknade han upp en hel massa arkitekter och ingenjörer, hvilka besökt honom, samt frågte om jag känner dem och huru de må, något om hvilket jag naturligtvis hade „keine Ahnung“.

*

Om Paris vore det naturligtvis mycket att berätta, men det skall jag göra nästa gång. Nu nämner jag bara att tryckeriförhållandena här äro fullständigt annorlunda än i Tyskland och Finland. Och Pariserlifvet isynnerhet nu under världsutställningen — det är nog värdt att se på! Men tils vidare *au revoir!*

Hj. H.

Yötyö pois!

Kirjaltajain ja työnantajain välinen tariffiriita on nyt ainakin näennäisesti siirtynyt päiväjärjestyksestä. Mutta vaikkapa haavat ovatkin aivan vereket, on kuitenkin mielestäni syytä jo nyt ottaa puheeksi kirjaltajain työolot.

Tarkoiton yötyötä.

Tämän kirjoittaja ei voi muuta kuin vilpittömästi valittaa sitä seikkaa, että tariffikysymyksen yhteydessä ei yötyön poistamiskysymykselle annettu sen ansaitsemaa merkitystä. Se seikka mielestäni suuressa määrin riisti taistelulta sen siveellisessä suhteessa tärkeän merkityksen. Vaikka tariffiehdotus olisi kokonaisuudessaan läpi saatu, ei kirjaltajain ihmisoikeudet olisi suuresti voittaneet — ellei tahdota nimenomaan väittää, että ihminen eläkkeeseen tarvitsee yksinomaan lihavan leivän. Kirjaltajain osanotto yhteiskunnallisiin harrastuksiin olisi edelleenkin käynyt mahdottomaksi myöhäisen työajan takia.

Olen myöskin vakuutettu, että suuren yleisön myötätuntoisuus olisi kiistan aikana asettunut paljon enemmän kirjaltajain puolelle, jos kysymyksessä olisi ollut kirjaltajain ihmisoikeudet, selvä vaatimus siitä, että näitä oikeuksia ei myökö rahasta enimmäks maksavalle, s. o. myöhäisimpään työtä teettävälle.

Tältä kannalta asiata katsoen, rohkenen ehdottaa, että yötyön poistamiskysymys otetaan heti esille. Olen vakuutettu, että suuri yleisö tässä asiassa on asettuva kirjaltajain puolelle. Ja tuskinpa nekään sanomalehdet, joilla oli kylliksi otsaa leimata äskeitä tariffiriitaa epäisänmaalliseksi, viitsivät ruveta yötyön poistamista vastustamaan; — jos he taasen sen tekevät, ymmärtää suuri yleisö antaa sellaiselle „periaatteellisuudelle“ oikean arvonsa.

Yksityspiireissä olen tämän mielipiteeni jo ennen kirjaltajille esittänyt, tahdoin tässä sen julkisesti tehdä.

Ei kirjaltaja, vaan kyllä yötyön uhri.

Se lämmin myötätuntoisuus, jonka ammatimme ulkopuolella oleva arvoisa lähettäjä on omistanut asiallemme, ei saata olla synnyttämättä vastakaikua kirjaltajistossa.

Jo siihen aikaan, kun tätä nykyään käytäntöön otettua tariffia alettiin hommata, kyti kunkin kirjaltajan mielessä toivo, että vielä koettaisi se hetki, jolloin ammattimme enim terveyttä turmeleva yötyö muutettaisiin kokonaan päivätyöksi tahi, toisin sanoen, että aamulla ilmestyvät sanomalehdet muutettaisiin iltalehdiksi. Katsoen kuitenkin niihin suuriin vastuksiin, joita olemme saaneet kokea pienempienkin parannusten tavotteissa, emme näin ollen vielä ole rohkenneet esittää niin suurien mullistuksien toimeenpanoa, kuin yötyön kokonaan poistaminen ammatistamme.

Tarkoitus tällä kertaa oli ainoastaan saada yötyö rajoitetuksi siinä määrin että sanomalehden latoja edes osaksi joutuisi tilaisuuteen nauttimaan lepoa luonnon määräämänä aikana, vaan tässäkin emme onnistuneet. Se menetelytapa, jolla isännät vastustivat viimeisiä parannusvaatimuksiamme, on takeena siitä, että tämänkin inhimillisen yrityksen onnistuminen tulee riippumaan suurista voimainnastuksista. Sillä niin ikävältä kuin tuntuukin, näyttää siltä, kuin sovinnolliselle yhteistoiminnalle isännistön puolelta ei annettaisi suurtakaan arvoa.

Koska yötyön niin henkisesti kuin ruumiillisesta turmiollisuudesta jo ennenkin on selvitetty tässä lehdessä, niin tahdomme tällä kertaa kiinnittää huomion nimim. K. R:n viime vuoden Työmiehessä n:o 187 esittämiin tilastollisiin numeroihin, jotka osaltaan puhuvat selvää kieltä kohtalomme kovuudesta.

„Helsingin kirjapainoissa työskentelevien yötyömiesten keski-ikä on ainoastaan 27,5 vuotta, joista vanhin on 41 vuotta. Eri sanomalehtien kesken jakautui suhdeluku seuraavasti:

U. Suomettaren kirjapaino, keski-ikä 26 v., vanhin työmies 41 v.

Päivälehdien kirjapaino, k.-ikä 27 v., vanh. t. 40 v.

Nya Pressens kirjapaino, k.-ikä 27 v., vanh. t. 40 v.

Hufvudstadsbladetin kirjapaino, k.-ikä 30 v., vanh. t. 40 v.

Yleinen heikkous on myöskin sangen suuri kirjaltajien keskuudessa, kuten näkyy asevelvollisuustarkastuksissa hyljättyistä nuorukaisista. Vuosina 1886—89 ja 1891—97 eli kaikkiaan 11 vuotena hyljättiin tuhannesta asevelvollisesta yleisen heikkouden tähden eniten räätäleitä 355,0 ja sitten kirjaltajia 308,2. Keuhkotaudin tähden räätäleitä 31,2 ja kirjaltajia 30,8.

Tässäkin tilastossa nousee hyljättyjen kirjaltajien lukumäärä melkein ensimmäisten joukkoon, joka ei olekaan mikään ihme, jos kerta keski-ikä tulee jäämään 27,5 vuoteen yötyössä työskenteleville kirjaltajille“.

Kun tässä koetamme aikaansaada parannuksia, niin vetoavat vastustajamme aina siihen „suureen yleisöön“, jonka muka vaatimuksia ei saata välttää. Tämä on pelkkä veruke. Sillä varma on, että jos sanomalehdet jättäisivät yleisön ratkaistavaksi kysymyksen: voiko se lukuhalusa tyydyttää, jos sen lähimäisille tuomiota tuottava sekä enneaikaiseen kuoloon vievä yötyö poistettaisiin muuttamalla aamulehdet iltalehdiksi, ettei yleisö kuolemantuomiota tässä langettaisi.

On myökö väitetty sitäkin, että kilpailu sanomalehtien kesken on siksi suuri, että tämän yrityksen toteuttaminen tuottaisi vaikeuksia. Tämäkin väite on kaikkea merkitystä vaila. Sillä niin pian kun yritystämme edes osa sanomalehden omistajia kannattavat, niin ei löydy ainoatakaan kirjaltajaa, joka silloin ryhtyy vastustajain käyriksi. Siksi varmallalla pohjalla on liittomme.

Mitä taas tulee asian taloudelliseen kantaan, niin ei ainakaan tällä kertaa saata moittia sitä, että kirjaltajain vaatimukset olisivat muka siksi suuret, että ne „tuottaisivat surmaniskun sanomalehdistölle maassamme“, sillä jotain merkitystä on pantava myökö sillekin, kun tämän aikeen toteuttamisella esim. pääkaupungin sanomalehtien isännät saisivat pistää noin 10—15,000 markkaa vuosittain työmiehen kuk-

karosta vähentyneitä ansioita ylimääräiseen „kannatusrahastoon“.

Viimeaikoina, kun kaikissa ammateissa, joissa yötyötä harjoitetaan, on ryhdytty toimenpiteisiin yötyön poistamiseksi, niin on meilläkin, — jotka siitä enemmän kuin kutkaan muut saamme kärsiä, — sitä suurempi syy ryhtyä toimenpiteisiin tämän kalvavan madon hävittämiseksi.

Yhdymme siis alustajan toivomukseen sekä ehdotamme Helsingin osaston toimikuntaa aluksi esittämään tämän kysymyksen Helsingin osastolle.

Organisatsioonimme pahin vihollinen — juoppous.

Niin arkaluontoiselta kuin tuntuneekin, katsoimme kuitenkin velvollisuudeksemme parilla sanalla koettaa selvittää erästä — meitä kirjaltajia kipeästi koskevaa epäkohtaa. Tämä on juoppouden takia hävitetyistä työajasta.

Että oppilasolojen paremmalle kannalle järjestäminen suureksi osaksi on riippunut sekä tulee riippumaan siitä, missä määrin opinsuorittaneet täyttävät työvelvollisuuksiaan, pitäisi olla täydellisesti selvillä kaikilla kirjaltajilla. Vaan kuinka me hoidamme näitä velvollisuuksiamme? Varta vasten ottaessamme selvää eräänkin tilinsaamin jälkeisenä päivänä työvelvollisuuksien laiminlyöneitten kirjaltajain lukumäärästä, tulimme siihen katkeran katkeraan kokemukseen, että noin 70 pääkaupungin kirjaltajaa hävittivät työpäivänsä kapakassa. Se tahtoo sanoa: joka neljäs opinkäynyt kirjaltaja. Ja tällaista esiintyy aikana, jolloin kirjapainoissa vallitsee kiireellisin työaika. Onhan kokemus todistanut, että mitä runsaammin kirjapainoissa on työtä sekä mitä varmempia ollaan siitä, että jos yhdestä kirjapainosta juoppouden takia annetaankin ero, niin toisessa kirjapainossa on työpaikka varma, sitä enemmän — juopottellaan. Vaan kun ne ajat koittavat, jolloin työt ovat vähissä sekä paikansaanti epävarma, niin tuskimpa silloin tiedetään „vapaa-päivien“ pitäjää löytyvätkään.

Vastustaessaan oppilasmäärän rajoitusta kirjapainoissa, ovat isännät pitäneet juoppoutta kirjaltajistossa pahimpana syynä. Jos tahdomme olla totuuden miehiä, niin täytynee myöntää, että tässä heidän väitteessään on hyvinkin paljo totta. Väittelyssä eräänkin sanomalehdentoimittajan kanssa oppilasasioista, saimme seuraavan vastauksen: „Kirjapainossani on kuusi taituria sekä kuusi oppilasta. Tilin jälkeisenä päivänä hävitävät neljä taitureista työaikansa kapakassa. Jos vähennän oppilasmäärää, niin on mahdotonta saada lehteä ilmestymään“. Teroitamme juopottelijoiden muistoon tätäkin lausetta. Palkkojen kehnouttakaan emme saata suuresti moittia siksi, että tässä painossa maksetaan tariffin mukainen, kohtalainen palkka.

Niin runsaasti, kuin töitä viime aikoina on löytynytkin sekä vielä toistaiseksi saattaa löytyä, niin on kuitenkin ennustettu, että seistäään huonojen tahi työttömien aikojen kynnyksellä. Ja että näihin ennustuksiin on kiinnitettävä huomiota, osottanee jo useissa muissa ammateissa vallitseva työnpuute.

Synkemmältä, kuin konsanaan emmen, näyttää kirjaltajien vastainen toimeentulo. Oppilaitten luvun maamme kirjapainoissa saattaa aivan varmaan asettaa opinsuorittaneiden rinnalle. Sanomalehdet ovat epävarmalla kannalla. Milloin tahansa saattaa tulla määräys siitä, että entisten lisäksi puolet Suomen sanomalehdistöä lakkautetaan. Kirjaltajat mitä julkeimmalla tavalla leimatut epäisänmaallisiksi, joten yleisöltäkään ei ole armopaloja toivossa. Omat voimat mitättömän pienet. Tällainen on se synkkä tulevaisuuden kuva, joka tätä nykyä astuu kunkin vastaisuuttaan huolehtivan kirjaltajan eteen.

Emme tosin tahdo sanoa, että juoppous yksinomaan olisi vaikuttimena tähän ammatissamme

vallitsevaan oppilastulvaan, vaan sitäkin emme kuitenkaan saata kieltää, että tämän epäkohdan poistaminen suurimmassa määrässä riippuu siitä, missä määrin hoidamme omia työvelvollisuuksiamme. Tiedämme myös senkin, että suuri osa maamme isäntiä pitävät tätä pelkkänä teko-syynä vastustaessaan parannuksia tässä suhteessa. Nämä ovat niitä isäntiä, jotka kylmäverisesti eivät lainkaan pidä väliä siitä josko noilla käsittämättömällä lapsukaisilla on lainkaan toivoa eläkkeeseen siitä ammatista johonka nämä työnantajat heidät kauniilla lupauksilla houkuttelevat itsekkäisen, keinoista välinpitämättömän voitonhimonsa tyydyttämiseksi. Tosin löytyy niitäkin työnantajia, jotka puolustavat asiaamme. Tätä todistaneen parhaiten se, että viimeksi täällä pidetyssä isäntien kokouksessa noin neljäs osa kokouksen jäseniä puolustivat korkeinta oppilasmäärää kirjapainoissa, ja esiintyi näitten joukossa vielä kolme vastalauseentekijääkin tämän asian hylkäämisen johdosta.

Nyt seuraa kysymys siitä: olemmeko me kirjaltajat tarpeeksi pontevasti omasta puolestamme edistäneet tätä asiaa? Tähän saatamme antaa sekä myöntävän että kieltävän vastauksen. Sillä mitäpä merkitystä on sillä, jos yksi osa kirjaltajistoa vaikka kuinka uutterasti työskentelee tämän rakennuksen pystyttämiseksi, kun kuitenkin toiset toverimme kaikessa välinpitämättömyydessään tekevät parastaan hajottaakseen sitä? Vanhastaan tietty on se, että repiä on helpompi kuin rakentaa. Niin kauan, kuin juoppouden aikaansaama työvelvollisuuden laiminlyönti kirjapainoissa esiintyy siksi suurella määrällä kuin nykyään, niin kauan ei meillä myöskään ole toiveita oppilasmäärän rajoituksesta kirjapainoissa. Tämä on katkera totuus. Sillä velvollisuuksiemme laiminlyönnillä ei meillä myöskään ole oikeuksia.

Koska kokemuksesta tiedämme, ettei näilläkään riveillä ole suurtakaan vaikutusta juoppouden vähenemiseksi keskuudestamme, niin seuraa kysymys siitä: onko oikein, että nekin kirjaltajat, jotka painoissa vallitsevina kiireellisinä työaikoina täyttävät velvollisuutensa, saavat samalla mitalla kärsiä työnpuutetta heidän toveriensa juoppouden tuottaman ammattilaisten paljouden takia? Niin suotavaa kuin olisikin, että tällaisten heikkojen toveriemme synnit olisivat anteeksi annettavat sekä yhteisesti kärsittävä, niin luulemme kuitenkin että anteeksi antaminenkin silloin menee liian pitkälle, jos tuo kunnollinen latoja tämän takia saa kokea työttömyyttä, joka nykyisessä tariffissa merkitsee samaa kuin — olla ilman työpaikkaa.

Omasta puolesta emme tahdo ehdottaa minikäänlaisia pakkokeinoja tämän ammattiamme pahimmin polkevan epäkohdan poistamiseksi. Jätämme parannuspuuhat vain kunkin, niin työntekijän kuin työnantajan omantunnonasiaksi.

Fria ord. Vapaita sanoja.

Till red. af Gutenberg.

Vid genomläsandet af senaste nummer af Gut. (15 april) känner jag mig manad att härmedelst offentligt tacka sign. —*ikä*— för den varma, till hjertat gående, all hälskhet mot den andra parten utslutna, artikel, som bär öfverskriften „Lakkotunnelmia“.

Så värdigt skall man tala till en ovärdig motståndare. Männe den senare icke finner sig träffad på någon punkt af sitt samvete af dessa sanna ord. Frågan är dock den: Har han samvete? Med den saken tycks det vara temligen illa bestämt. Man kan ju icke ha mycket samvete, då man beskyller en hel, till tusental uppgående kår, för fosterlandsförräderi; men jag hoppas dock, att en liten gnista därav likväl glimmar, som säger dem att de begått en järning, som aldrig borde blifvit gjord och som aldrig glömmes, aldrig kan försonas. Det var det

ovärdigaste af Finlands boktryckare och tidningar, som någonsin blifvit gjort i något land.

Man kan gå i blind partiya till handlingar någon gång, hvilka ej alltid kunna försvaras från rättslig synpunkt, men dock hafva för mildrande omständigheter. Men att gå så långt som boktryckarena och deras tidningar ha gjort, kan ej på något sätt urskuld, hvarken från rättslig eller mänsklig synpunkt. Här var den krassaste egoism, i sin värsta form, rådande, som ej skydde något medel för att nå sitt mål. Och medlet det träffade, träffade så blodigt, att det aldrig läks.

Ännu en gång får jag tacka sign. —*ikä*— som jag beklagligtvis icke har äran känna, för de ord han så värdigt uttalat. Tillika skulle jag anhålla att red. af Gut. skulle öfversätta artikeln till svenska, då den troligen skulle bli äfven känd utom landets gränser.

Veteran.

De olika försöken att på *icke mekanisk* väg förenkla sättningen.

Efter Karl Höger

af

J. J.n.

(Forts. fr. no 6).

Vid tryckeriet „Mecur“ i Wien, hvarest mest förekom tabellarbeten och lottlistor, användes under en tid de Weiss'ska siffertyperna, men motsvarade ej fullt de förhoppningar man ställt på dem. Om äfven vid sättning de tvåledade siffersammanställningarna förenklade densamma, tog afläggningen så mycket mer tid i anspråk. Sättarna klagade dessutom öfver den stora af 120 fack bestående kastyta, som de skulle beherrska. Den långa sträcka handen alltsomoftast hade att tillryggalägga stod icke i proportion till de flere grepp, som sättaren med vanliga siffror hade att göra.

Detta är och förblir en af de största invändningarna mot Weiss' system, den alltför stora kastytan, denna må nu vara aldrig så praktiskt uppdelad. Att använda den, utan vid hvarje fack påklustrad lapp om innehållet, gick nu naturligtvis inte.

Trots dess vidlyftighet, är det dock det bästa af alla ännu upfunna logotypsystem och enligt min mening, kommer det icke att försvinna, utan att lämna spår efter sig.

I England skänkte man hans system*) vida mer uppmärksamhet än hemma i Österrike eller Tyskland. I London grundades år 1896 ett företag, som endast skall använda det Weiss'ska systemet vid sättning.

I början af 1880-talet sökte Fabricii efterträdare hrr Plesse & Lührs införa följande logotyper: ab, an, ar, ei, el, en, er, et, ig, in, ion, lich, sch, und, ung och zu. Ungefär samtidigt föreslogs i det framstående engelska fackorganet „Printers Register“, att i den engelska kasten införa 21 logotyper, utgörande de oftast förekommande för- och ändstafvelsena. Med ett fullständigt utarbetadt logotypiesystem uppträdde en herr C. A. Franke, förut känd som författare af en handbok i typografi. Den af honom föreslagna kasten innehöll 301 fack. Intet af dessa system kom till någon vidare användning. Under slutet af sjuttioalet trycktes en längre tid den franska tidningen „Soleil“ från logotyper, hvilket system, som därvid kom till användning, är dock obekant.

I Paris uttog en sättare mr. Leopold George år 1886 patent på ett förenklingsystem med dithörande kast, som han benämde snabbstätt-

*) Detta inrättades af uppfinnaren för såväl tyska som engelska och franska språken.

ningskast. För att icke göra kasten vidlyftigare än den var förut, öfverflyttade han kapitalerna i en invid kasten placerad smal låda, men då han för sina 43 stafvelsetyper, i stället för de vanliga 152 facken, behöfde 169 dylika, indelade han dem i 14 hela, 12 halva och 143 fjärdedels fack. Utom de förut brukliga ligaturerna Æ, Œ, æ, œ, fi, ffi, fl, och ffl voro hans logotyper följande: ai, ans, ant, aux, ce, com, con, des, des, èe, ées, elle, en, ent, és, eur, eux, fe, ge, he, ien, ier, ill, ion, je, la, le, les, me, mon, ne, nes, oi, ons, ont, our, ous, qu, qui, re, res, se, ser, ses, tre, ve och xe. I patentet ingår äfven ett af honom upfunnet sätt att genom kall-lödning direkt sammanfoga de särskilda stilarna.

För att närmare belysa detta system kommer en mening, att vid sättning taga sig ut som följer:*)

La composition, proprement dite, est l'assemblage des lettres pour en former des mots, des lignes, des pages de quelque nature qu'ils soient.

Denna sats fordrar, framställd med vanlig stil, tecknen medräknade, 120 grepp, vid användning af de Georg'ska typerna erfordras blott 84 grepp. Dessa stå alltså i förhållande till stilen 7 : 10.

Ett jättearbete inom den tyska språkforskningen, som för ej länge se'n nådde sin fullbordan, skall kanske ge en fingervisning om huru ett ändamålsenligt logotypsystem skall vara uppställt. Vid den 1892 hållna internationella stenografkongressen tillsattes en komité, hvilken fick sig den uppgiften förelagd, att anställa undersökningar öfver bokstäfvernas, ordstammarnes, för- och ändstafvelsernas och ljudens olika förekomst i tyska språket. Komitén tog sin uppgift mycket allvarligt och utvalde omkring 3,000 ark af olika format och ur alla grenar af mänskligt vetande. Mer än 1,300 personer behandlade i olika sektioner detta oerhörda materiel. Resultatet föreligger nu och framgår däraf att 20,000,000 stafvelser fördelade på 10,910,777 ord hafva granskats. De enkla orden hafva förekommit: „der“ 361,044 gånger, „die“ 354,614 ggr, „und“ 320,988 ggr, „ein“ 280,103 ggr, „in“ 193,256 ggr, „zu“ 183,366 ggr, „den“ 147,642 ggr, „das“ 127,137 ggr, „von“ 122,515 ggr, „nicht“ 166,692 ggr, „dem“ 104,021 ggr, „des“ 103,175 ggr, „sie“ 102,212 ggr, bland förstafvelserna har: „ge“ förekommit 443,639 ggr, „be“ 226,827, „ver“ 195,412, „er“ 122,662 och „an“ 85,473 gånger. Själf-ljuden förekomma i följande ordning: e, i, a, u, o. Diftongerna: ei, au, eu, äu, ai.

Med anledning af ofvanstående föreslår författaren följande 23 karaktärer: der, die, das, des, dem, den, er, sie, es, ein, in, zu, von, und, nicht, an, be, ge, ver, en, ig, lich och ung.

Idéen, att genom logotyper förenkla sättningen, är såsom af ofvanstående synes, nästan lika gammal som konsten själf, men det under tidernas lopp å skilda system nedlagda arbetet och kapitalet står icke i proportion till den verkliga nytta de hafva utträtt. Knuten är att uttänka ett förenklingsätt, som på samma gång det har gångna systems förtjänster, äfven vore fritt från dessa brister: vidlyftighet med däraf följande svårhandterlighet. Skulle ett fullt praktiskt system se dagen vore därmed mycket vunnet. Det skulle, om ock blott för en begränsad tidrymd, utestänga det spöke, som kallas sättmaskinen. Den kris, den revolution inom konsten, som närmar sig med säkra steg, skulle genom ett dylikt icke-mekaniskt förenklingsätt afvändas kanske för en hel mansålder.

Andra förenklingsätt.

Om man, utgående från det praktiska resultatet, forskar efter en idéns verkliga ursprung, kan man icke annat än häpna öfver den långa tidsrymd som åtgått för dess omsättande i praktiken.

Se vi t. ex. på Stephen Scudders „Monoline“ med dess åtta matrisstänger. De 96 bokstäf-

*) De George'ska logotyperna äro satta med kursiv.

ver och tecken som äro nödvändiga för engelsk sättning sorteras här i åtta olika valörer, hvaraf hvarje innehålltolf stilar: t. ex. M, W, Æ, Œ, £, tankstreck etc.; b, d, g, h, k, n, p, q, u, x, y, I, f, i, j, l, t etc. Denna ljusa idé, genom hvilken „Monoline“ blef betydligt öfverlägsen sin äldre syster „Linotype“, väckte formligt uppseende. Indelningen af alla gemena och kapitaler på åtta systematiska tjocklekar betecknades som något alldeles nytt, då den i själfva verket se'n årtionden tillbaka hade funnits på papperet. Hvad man hade skäl att häpna öfver, var att en nära till hands liggande god idé ofta behöfver många årtionden, innan den kommer till praktisk användning.

Först när „Monoline“ hade visat, att man i Antikvan kunde aptera alla för sättning af engelska nödvändiga bokstäfver, ligaturer, tecken och siffror i åtta tjocklekar, kände man sig plötsligt öfvertygad om utförbarheten af en mer än ett århundrade gammal idé, en idé, om hvilkens omsättande i praktiken såväl boktrykare som stiljutare och stämpelskärare uttalat sin förkastelse.

Taltecknen voro troligtvis de första typer, som man försökte gifva gemensam tjocklek. Redan i det 1733 utgifna Ernesti'ska verket: „Die Woleingerichtete Buchdruckerey“ finnas uppgifna siffror å Garmond-Cicero och Mittelkägel, som sinsemellan intogo samma rum. I hvilket land man först kom på den tanken, att gjuta taltecknen å samma bredd, om i Italien där man i icke matematiska arbeten först lär hafva använt de indiska (arabiska) siffrorna*) eller i Frankrike eller i Nederländerna, där typografien vid början af XVI århundradet innehade en hög rang eller i Tyskland, låter sig svårigen sägas.

Redan i slutet af förra århundradet hade man i Frankrike gjort försök med att bland de vanligaste brödstilarna införa en reform med syfte att erhålla en normalbredd. Man tillskrifver vanligen den år 1794 guillotinerade revolutionsmannen Momoro för att i samband med Didot hafva verkställt dessa första försök.

För att visa huru behöflig en förändring till det bättre var, kunna vi som ex. taga en frakturstil från början af 30-talet. Ligaturerna och tecknen oräknade fanns ända till 28 skilda tjocklekar. Siffrorna, som då för tiden götos till hvarje stil särskildt, hade endast de sinsemellan sex olika tjocklekar, till stilen förhöllo de sig sålunda att: 3 var lika med a och g; 4 = H och U; 5, 6, 9 och 0 = L, p och x; 1, 2, 7 och 8 (de båda senare voro på samma bredd) harmonierade icke med någon af bokstäfverna. Bokstäfverna A, B, C, K, M, N, Q och W hade hvar sin särskilda bredd. Sinsemellan lika voro blott D och G, F och S, H och U, I och Z, O och P, R och V härjämte voro E, T, och X å samma bredd. Y och m stämde likaledes öfverens. Af de gemena voro: a och g; b och v; h och q; e, o och r; i och l; k, s, t och z, n och u sinsemellan å samma bredd.**)

*) Under boktryckerikonstens första tider ända till början af XVI århundradet betecknades i arbeten, som satts med tysk stil, siffror och tal sålunda: fraktur j = 1, ij = 2, iij = 3, iv = 4, v = 5, vi = 6, vii = 7, viij = 8, ix = 9, x = 10, xx = 20, xxxj = 31, xlv = 45; e = 100, cvij = 152; cd = 400; d = 500, decvj = 706; m = 1000, mcecevl = 1450 eller mcecliiij = 1454. I antikvan användes antingen de „romerska siffrorna“, som vi ännu i dag bilda af versalerna C, D, I, L, M, V och X eller fingro motsvarande gemena göra tjänst i de förras ställe, dock så, att för 500 sattes Io och för 1000 — cIo. Årtalet 1670 fick efter det senare tildningsättet följande utseende (med kapitaler): CIIOCLXX, (med gemena): IoLcLxx.

**) Ibland kunde hända, att till och med n och u ej voro å samma bredd. Detta har sin särskilda orsak, som jag här i korthet vill omnämna. N gälde som normalbokstafven och all beräkning skedde pr 1000 n som då för tiden i Wien betaldes med 14 kreuzer, vid tidn. 17 kr. För att nu draga nytta af denna beräkningsgrund och på samma gång göra sättaren förfång läto många boktryckare gjuta bokstafven n något tjockare, så att vid en spaltbredd af fyra konkordanser ung. ett n inbesparades. Detta fula drag af principalerna ledde till en skarp agitation för alfabetberäkningens införande, som också 1872 kom till stånd.

Af ofvanstående framgår, att den största godtycklighet rådde. Stämpelskärarna bekymrade sig mycket litet om bokstäfvernas förhållande till hvarandra, och skuro sina stämplor efter sitt eget godtycke och ställde mången gång stiljutarna framför rätt svåra uppgifter, då dessa sökte att åtminstone få några stilar att stämma med hvarandra.

Att det, beträffande stilarnes bredd, ännu är mycket öfrigt att önska, visa följande två prof å moderna stilar (fraktur och antikva):

Q X Z C E F R U U Y Z A H S P T N B R S O
D Q W M
., ; : ' ! i j k l m n o p q r s t u v w x y z
h b v a ä p ß u u „ ff fi d fi ff fl it w d m
., ; : ' !] i j l) f l t - r p s s x t c e a o v y J g b d p
q n u h k x l l i f f
R X E F L P V T æ B C O Q R A U & Y D G H K w
X œ N m M œ

Ofvanstående fraktur har 34 olika tjocklekar alltså något mindre än sin 50-åriga föregångare. Antikvan består sig blott med 21 tjocklekar. I båda fallen ett tio-femton-tal för mycket.

I New-York träffades 1892 mellan sättare och arbetsgifvare en öfverenskommelse, att, för underlättande af beräkningen de 26 gemena (j medräknadt) i antikvan ej finge tillsamman-tagna vara å mindre bredd än 15 „m“. Dessa 26 bokstäfver indelades åter i två klasser, de 13 vanligaste förekommande: a, c, d, e, h, i, m, n, o, s, t, u, z som tillsammans skulle vara lika breda med de 13 andra bokstäfverna.

(Forts.)

Från förbundsområdet. Liiton alalta.

— **Sortavala.** Yhdistyksen kuukausikokouksessa t. k. 14 p. äänestettiin vakinainen ylimääräinen taksoitus liiton vararahastoon poistettavaksi, mutta lupasi yhdistys puolestaan muutoin vapaaehtoisesti koettaa kartuttaa liiton vararahastoa.

Notiser. Uutisia.

— **H:gin Kirjaltajainyhdistyksen** huvitoimikunta pani 1:nä pääsiäispäivänä Arkaadiateaterin lämpiössä toimeen onnistuneen perheiltaman. Yleisöä, enimmäkseen yhdistyksen jäseniä ja heidän lähimpiään, oli saapunut pieni sali täpösen täyteen. Ohjelma oli rikas ja vaihteleva sekä samalla huvittava. — Toivoa sopii, että tämmöisiä iltamia niin usein kuin mahdollista toimittaisiin, sillä niillä on tavallaan kasvattava vaikutus sen vuoksi, että niissä jäsenet paremmin kuin muuten ovat tilaisuudessa tutustumaan toisiinsa, ja siten poistuvat usein eri jäsenten kesken vallitsevat väärinkäsitykset.

—m—

— **Iltaman** vietti Sortavalan Kirjaltajayhdistys toisena pääsiäispäivänä kaupungintalolla. Ohjelmassa oli esitelmä, näytelmä, soittoa, laulua ja tanssia. Väkeä oli vähänpuoleisesti, enimmäkseen työväenluokkaan kuuluvaa. Säätyhenkilöitä ei tällä kertaa ollut saapunut iltamaan. Tähän heidän poissaoloonsa oli tietysti synnä äskeiset tapahtumat.

— **Kirjaltajain lakko Amsterdamissa.** Kirjaltajain lakon johdosta ovat sikäläisten sanomalehtien omistajat päättäneet ulosantaa yhteisen koneella ladotun sanomalehden ilman kirjaltajain apua.

Helsingissä 1900.

J. Simeliuksen perillisten kirjapaino osakeyhtiö.